

“XUDOJESTVENNAYA LİTERATURA” NƏŞRİYYATININ YARANMASI VƏ İNKİŞAFI TARİXİNDƏN

Afaq Məmmədova

BDU, Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrasının magistrantı

“Xudojestvennaya literatura” (“Художественная литература”) nəşriyyatı Rusiya Federasiyasının paytaxtı Moskva şəhərində fəaliyyət göstərir. Bu nəşriyyat rus və dünya ədəbiyyatı klassiklərinin, müasir yazıçıların əsərlərinin, şifahi xalq yaradıcılığı nümunələrinin, ədəbi-bədii ədəbiyyatın rus dilində nəşri sahəsi üzrə ixtisaslaşmışdır.

“Xudojestvennaya literatura” dövlət nəşriyyatı 1 oktyabr 1930-cu ildə görkəmli rus yazıçısı Maksim Qorkinin təşəbbüsü ilə Moskvada Dövlət Nəşriyyatının ədəbi-bədii sektoru olan “Torpaq və Fabrika” nəşriyyatı əsasında təşkil edilmişdir. O, 1934-cü ildə “Qoslitzdat” (“Гослитиздат”) adlandırılmış, daha sonra isə 1937-ci ildə ləğv edilən “Akademiya” nəşriyyatı onunla birləşdirilmişdir. 1963-cü ildən bəri “Xudojestvennaya literatura” nəşriyyatı adlandırılan bu kitab müəssisəsi sovet dövrünün və müasir Rusiyanın nəhəng nəşriyyatı olaraq tanınır. Hazırda “Xudojestvennaya literatura” ixtisaslaşmış nəşriyyatı səhmdar cəmiyyətdir.

Fəaliyyətinin başlanğıcında nəşriyyatın əsas vəzifəsi sinfi maraqlara əhəmiyyət vermədən, ilk növbədə yüksək keyfiyyətli yerli və dünya ədəbiyyatının nəşrinə diqqət yetirmək idi. Hətta Boris Pasternak və Anna Axmatova kimi tanınmış qələm ustaları təqib olunan illərdə belə onların əsərləri burada çap olunurdu. Bu səbəbdən “Xudojestvennaya literatura” nəşriyyatındakı nəşrlər yazıçını demək olar ki, qısa müddətdə “canlı klassik”ə çevirirdi.

Nəşriyyat dünya ədəbiyyatı klassiklərinin bədii əsərlərini, eləcə də müasir xarici müəlliflərin ən əhəmiyyətli əsərlərini çapdan buraxmışdır. Müasir yerli müəlliflər yalnız ən məşhur yazıçılar, ümumiyyətlə tanınmış “Sovet ədəbiyyatı klassikləri” qrupuna daxil olduqları zaman tematik plana daxil edilirdilər. Nəşriyyatda Aleksandr Puşkin, Lev Tolstoy, Anton Çexov, İvan Turgenev, Nikolay Nekrasov, Mixail Lermontov, Fyodr Dostoyevski, Aleksandr Qriboyedov, Nikolay Qoqol və digər rus klassiklərinin əsərləri ilə yanaşı Volter Skott, Mark Tven, Çarlz Dikkens, Viktor Hüqo, Emil Zolya, Onore de Balzak kimi dünya klassiklərinin əsərləri işıq üzü görmüşdür. Həmçinin Hindistan, Çin, Koreya, Vyetnam və Yaponiya klassik poeziyası, XIX-XX əsr Avropa poeziyası çap olunan nəşrlər arasında idi.

1957-ci ildə nəşriyyat İ.P.Yeremin və D.S.Lixaçev tərəfindən tərtib edilmiş “Kiyev Rusunun Ədəbi Abidələri” toplusunu nəşr etdirdi.

“Xudojestvennaya literatura” nəşriyyatında çap olunan kitablar sırasında Əlişir Nəvainin poemalarını, Firdovsinin “Şahnamə”sini, Nizami Gəncəvinin “Xəmsə”sini xüsusilə vurğulamaq olar.

Burada 1967-1977-ci illərdə 200 cildlik “Dünya Ədəbiyyatı Kitabxanası” nəşr olundu. Hər cildə (əslə 300.000 tirajla, 1973-cü ildən artan tirajı - 303.000 nüsxə) giriş məqaləsi, qeydlər və təsvirlər daxil edilmişdir.

“Dünya Ədəbiyyatı Kitabxanası” seriyası qeyri-rəsmi olaraq 1977-ci ildə qurulan və XIX-XX əsrlərin xronoloji çərçivəsi ilə məhdudlaşan “Klassiklər Kitabxanası” ilə birləşmişdir. “Klassiklər Kitabxanası” dünya ədəbiyyatının inkişaf tarixinin əks olunmasında boşluqları aradan qaldırmaq məqsədi daşıyırdı. Bu seriyanın ilkin planına 147 nəşr daxil idi.

1969-cu ildə “Dünya Ədəbiyyatı Kitabxanası” seriyasında XI-XVII əsrlərin ən maraqlı əsrlərini birləşdirən “İzbornik” (“Изборник”) nəşr olundu. Orada ilk dəfə qədim rus mətninin və onun tərcüməsinin paralel nəşri forması tapıldı.

“İzbornik”in uğuru “Qədim Rus Ədəbiyyatı Abidələri” adlı böyük bir kitab seriyasına başlamağa imkan verdi. Bu seriyaya XI-XVII əsrləri əhatə edən 200-dən çox əsər daxil idi. O dövr üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb edən seriyada 12 cildə 8000 səhifədən çox mətn öz əksini tapmışdı. Mətnlər köhnə rus və müasir rus dillərində verilmişdir. Bu, şərhlərlə, elmi aparatlarla, illüstrasiyalarla təsvir olunan bənzərsiz bir nəşr idi. Bu seriyanın nəşr olunmasında nəşriyyatın işçiləri ilə birlikdə akademik Dmitri Lixaçev çox mühüm rol oynadı.

Nəşriyyat Lev Tolstoy və Mixail Şoloxovun əsərlər külliyyatının hər birini 1 milyon nüsxə tirajla çapdan buraxdı. Aleksandr Puşkinin əsərlər külliyyatı isə 10 milyon 700 min nüsxə tirajla nəşr olundu.

1963-1997-ci illərdə “Xudojestvennaya literatura” nəşriyyatının Leningrad şöbəsi (nəşriyyatın Leningraddakı filialı) fəaliyyət göstərirdi.

1980-ci illərdə “Xudojestvennaya literatura” nəşriyyatı SSRİ Dövlət Nəşriyyat Komitəsi sistemində bədii ədəbiyyatın əsas redaksiyasına daxil edilmişdir.

Çap vərəqləri ilə ölçülən kitab nəşrinin həcminə görə “Xudojestvennaya literatura” nəşriyyatı Sovet İttifaqının qabaqcıl nəşriyyatlarından biri idi. Məsələn, 1980-ci ildə bu göstəricidə “Maarif” nəşriyyatından sonra ikinci yeri tuturdu.

“Xudojestvennaya literatura” nəşriyyatında ədəbi və bədii nəşrlərin hazırlıq səviyyəsi çox yüksək idi. Sovet dövründə ən yaxşı rus ədəbiyyatşünasları, tərcüməçiləri, rəssamları bu nəşriyyatla əməkdaşlıq edirdilər. Redaksiya heyətində yüksək peşəkar redaktorlar, korrektorlar və texnoloqlar var idi.

Uzun müddət “Xudojestvennaya literatura” nəşriyyatı Moskva Patriarxlığının nəşriyyatı ilə dövlət çap müəssisələri arasında qeyri-rəsmi vasitəçi funksiyasını yerinə yetirirdi. 1977-1986-cı illərdə “Художественная литература” nəşriyyatının direktoru olmuş Valentin Osipovun xatirələrinə görə, bu, kilə xadimlərinə qarşı mətbəələrlə birbaşa ünsiyyətə maneçilik törətmək üçün hiyləgər bir qadağa idi.

“Xudojestvennaya literatura” nəşriyyatı sənət əsərləri ilə yanaşı sənədli və bioqrafik kitablar da çap edir. Nəşriyyat Fransa, Almaniya, İtaliya və digər ölkələrdə keçirilən kitab sərgilərində iştirak edir. Nəşriyyatın öz kitab mağazası var. O, Rusiyanın ən böyük kitab mağazaları və kitabxanaları ilə əlaqələr qurmuşdur.